TECHE UDINE

MANOSCRITTI

FONDO PRINCIPALE

Manoscritto n. P_MSS_0758

Nel Fondo Principale sono confluiti la maggior parte dei lasciti manoscritti pervenuti alla Biblioteca Civica «Vincenzo Joppi» nel corso del tempo: si tratta perciò di un fondo composito nel quale è possibile trovare manoscritti di argomento liturgico, scientifico, giuridico, botanico e altro.

Collocazione:

Biblioteca Civica "Vincenzo Joppi", Udine
https://www.techeudine.it/fondo-principale
https://www.sbhu.it/

Cronache Latine

758
a
771

98° 758

Chronicon Spegnimbergense
1482 – 18 Maij

Chronicon Spegnimbergense

1482 – 18 Maij

(Dal Musco Correr in Venezia, Codice N.
ove da pag. 49 a 140, seguono alcuni Documenti)

Copiata in Dbre 1880 G. Meiss

(Catª II.ª lettª d.)

Omnibonj Judicis et Legalis Aulæ Not.
per manum Pauli de Mutina Not. hunc ejusdem
ex originali 1342-15-Julii, Civitatensis Coronæ
ca dal 1252 al 1362 –
In 4to di molte pagine, e di in fine elenco
de Patriarchi da S. Marco a Dionisio Delfino.

Deo Optimo Maximo Laus.

MCCCCLXXXII Die 18 Maij.

Causarum omnium causa satis necessarium esse duxit, ut in humanæ infirmitatis præsidium Litterarum usum nos salubri exhiberet, ut per illum, quæ gesta sunt et gerentur, perpetuum conservarentur in cœum et memoriæ traderentur sempiternæ. Nisi enim Divina ipsa Natura præcos emisisset Philosophos, Poetas et Oratores, quorum opera et artificio immensa Posteris immortalia relicta sunt, quibus ignorare et miseram inventis, deprehisent Asses, evanuisent jura et totius Religionis, Philosophiæ, fidei ac sanctissima officia funditus corruissent. Quo circa animadvertens Dignum, consentaneumque esse, quoddam nostri temporis profecto infortunatos eventus Litterarum monimentis mandare, ut posteritati clari sint, et inveterascant, hanc mihi sumpsi scribendi Provinciam. Historiæ quippe est tam prosperas, quam adversas enarrare. Optandæ itaque meliora quod sint, scribendi vero quæcumque contingerit. Nemo igitur graviter et iniquo animo patiatur si in omnibus infra Dicendis rerum ordinem plena veritate Disputiam. Memoriæ etenim recondita habeo Essentianum illud eloquium, Obsequium Amicos, veritas odium parit. Sed profecto modo pro veritate grati Supplicium, quam pro adulatione beneficium. Præmittendum itaque est quod Magnificus Johannes Medicus, filius Leonardi Malandinarii hospitis in Spilimbergo,

fuit vir subdolus, vanus, cujuslibet rei simulator, et dissimulator. Hinc ab inconte adolescentia bella rapinæ Discensiones, Discordia civiles grata extimarat, ibique vitam suam exercebat. In plurib⁹ annis in Civitate Patavina Philosophiæ et Medicinæ operam dedit, ubi ita se egregie et probe gesserat, quod ausus fuit se jactare esse instructus, plus quam frigida Processus Criminales in Dicta civitate contra personam suam et inter cetera actat Processus Criminalis actitatus contra Petrum de Verona omnium hominem sceleratissimum et magnificum Johannem ejus Consocium de homicidio commisso in persona quond. comitis Magnifici et Illustrissimi Domini Marci Barbadigo, tunc temporis Patavii præfecturam agentis. Extant denique ibidem quamplura acta quibus docetur de hujusmodi hominis vita flagitiosissima ac turpissimis et indignis moribus. Et postquam ex Patavio in Patriam remeavit continuo rerum novarum cupidus fuit, et pacis ex consortibus Spilimbergi fuere, quorum vitæ Dictus q.m Magnificus Johannes non fuerit insidiatus. Et olim acriter ordinaverit Christophorum Fratrem Ser Matthiæ Apothecarii super facie cum maxima sanguinis effusione. Preterea olim est insectus q.m Dominum Andream ex Nobilis Consortibus Spilimbergi animo et intentione ipsum interficiendi qui cum eset inermis fugam rapuit. Preterea dum olim familiariter alloqueretur Dictus q.m Magnificus cum Domino Francisco Picenino ex prænominatis Consortibus in Apotheca Ser Matthiæ Aromatarii, Dictus Spectabilis Magister Johannes proditorio modo in Dictum Dominum Franciscum

impreßum et injicibum dicti animo et intentione ipsum occidendi, qui Dominus Franciscus erat immmis bene tamen se animo disposuit contra dictum magistrum Johannem cui Domino Francisco prefatus magister Johannes admonuit cum quodam pugione seu dicca versus pectus, in qua admonitione dum dictus Dominus Franciscus submisisset brachium dictus magister Johannes cum pugione brachium percussit.

Item dum olim Dominus Franciscus q.m Domini Antonii ex prenominatis comitibus esset cum dicto q.m magistro Johanne, et is quereret in aliquibus offendere jura et jurisdictiones dictorum Nobilium, cui dictus Dominus Franciscus resistebat, cui verbis dedecus jura eorum bona fortuna, contra quem maximo impetu et furore dictus quondam Magnificus Johannes se elevavit, et cepit comiciari dicto Domino Francisco dicens: Traditor Rebello, et plura alia verba injuriosa et ignominiosa. Qui Dominus Franciscus roguerant animi sui feroces, et impios motus cepit ire dicti q.m Magnifici Johannis.

Et ne longe et antiqua repetandum injuria exempla ab recentiora. Ergo recenti dicti Comites dictum quondam Magnificum Johannem hominem immanissimum et insolentem dicere sua velle vincere restricitatem, arrogantiam, immanitatem ferum dicti quondam Magnifici Johannis humanitate, urbanitate ac mansuetudine. Unde precibus et instantia Domini Francisci Ricini

Dicti Domini conscribi conduxerunt Dictum q.m Magnificum Johannem in Medicum bono et optimo stipendio et salario. Et hoc solummodo ut dictus q.m Magnificus Johannes se ad Dei gratiam melioris vite convertere et incipere et quiete viveret cum dictis conscribis. Verumtamen non poterat hominis natura mutari nec ipse ad Deum converti.

Hebus sic dictis accidit, quod Philippus Armaterii et Bartholus filius q.m Berthini de Vico habitatoris Spilimbergi quodam nocte conduxerunt fraudolenter et dolose certam mulam in stabulo dicti Berthini, quod est in Valbruna, ut invadentes dictam mulam, quod dictus Bartholus illam acciperet in uxorem, et cum conduxissent illam in stabulo ipsam plurimis vicibus coquoverunt, illa continuo clamante, et ibi continuo mu- gitibus.

Et quia nichil occultum, quod non revelatur et mul- lum opertum quod non sciatur cum propinqui et homines dicti multi invicti sunt non tam detestabile et horrendum scelus intendentes non juris tramites porgere potuerunt querela- rum contra dictum Philippum et Bartholum coram Domino Francisco Vicinino, qui eo anno erat Rector Terre Spilimbergi una cum Dominis Johanne Francisco et Orlando fratribus.

Qui Dominus Franciscus Vicinus ea pro examinare facta per hujusmodi excessu. Et quam primum dicti Philip- pus et Bartholus aufugerunt a terra Spilimbergi. Et quam primum dictus q.m Magnificus Johannes capit[ur] fugere

(~)

multis modis ut dicti Vocatus desisterent ab hujusmodi processu et non solummodo faciebat, ut sibi gratiosi fauam et creditum apud cives et incolas Spitzenbergi. Eandem civitatem g.m Magnificus Johannes concivit Dominum Franciscum Vicentinum, cui maximas preces et sollicitationibus instantias fecit, ut non vellet amplius prosequi hanc processum et quod vellet cessare ab hujusmodi processu instituto contra dictum Villipum et detinutum. Dum Dominus Franciscus Vicentinus tanquam justus et integer judex, qui non gratia nec timore nec odio, nec favore inducatur, decrevit procedere secundum allegata et approbata juxta leges nostras et civitatis statutiones et noluit consentire instantiis facis. per dictum Magnificum Johannem, et ab inde citra numquam dictus g.m Magnificus Johannes dicit Dominum Franciscum Vicentinum sed quotidie querebat materiam certandi vel incundi cum dicto Domino Francisco et aliis consortibus, et multoties faciebat venire dictum Villipum ad Spitzenbergum, et dum procedebat dictus g.m Magnificus Johannes concomitabatur dictum Villipum armatus cum corazina.

Cum esset igitur Dominus Prosbiter Dionysius ex negotiis Consortibus inimicissimus Domino Francisco Vicentino, sentiens Dominus Dionysius g.m Magnificus Johannes eo habebat dictum Dominum Franciscum se conjuxerunt cum dicto g.m Magnifico Johanne et quotidie dictus Dominus Dionysius instigabat et accendebat dictum g.m Magnificum Johannem

contra nigrominatum Dominum Franciscum Vicentinum et alios
Consortes, cum quibus Domino Dionysio et Magnifico Johanne se
colligarunt Domini Johannes Concordius et Petrolus fratres, et quod
die crastina isti erant in Curia pugnetes mandatum venirent ad
rem et inter cetera ordinaverunt hujusmodi dicam. Quodam die
dicti q.m Magnifici Johannes Quetes nonnullis Civibus Comu-
nitatum eis ad Contradictam videlicet Domini Dionysii, Johan-
nis et fratrum facta quadam convocatiuncula in Domo Hospitalis
sub porticu ecclie Sancti Egidii convocari fecit Dictum Nicolaum Spi-
nelli, et misit illum sub lagena Dicti Voci coram omnibus
convocatis. Ubi Dicto Civi et populo fuerunt hujusmodi verbis
orsi, videlicet quod ser Concordius ex prenominatis Comunibus
cum propria auctoritate sibi abnumerat, et usurpaverat circa
sex vel septem jugera terre que erant de Casali et communi
precarie tanto Dicto Populo in maximum Damnum et pre-
judicium Dicti populi. Et quemadmodum Dictus ser Concordius
de facto sibi appropriaverat Dicta nassa et fecerat fossata
et aggeres, ita ipsi de facto explanaverant et redixerant
in pristinum statum, et quod intendebant quod Dicti Domini
Consortes vellent sibi mantenere et defendere Dicta pasqua
que a pluribus occupabantur.

Pro parte Consortum fuit eis responsum, quod non esset
inventionis, quod Dicti Cives spoliarentur a communibus Dictis
suis nassis et communium. Et si ser Concordius sibi pro-
pria auctoritate, et de facto de illis nassis occupavesset,

quod bene fecerant. Et facto etiam explanare etc. et quia allegabatur, quod etiam per alios delinebantur ista vasella, et nunc dabatur licentia dicti civibus quod si aliquis occupaverit de dicti nascui intra annum et diem, quod contra tales occurrebat jurisdictio et debito modo agere; et ex nunc dicti Domini Consortes eggrebant gratiam, secundum et dominii statu, jus et justitiam summarie, et de plano sine strepitu et figura judicii etc. Cuius auditis dicti civis infinita gratia egerunt dicti Domini Consortibus de suis iuribus, jurisdictionibus, pertinentiis, ita vellent dicti Domini Consortes facere duos judices ex ipsis Consortibus, qui tantum super minimis causis et communis haberent ius dicere; dicque effectum est et fuerunt electi Domini Orlandus et Dominus Franciscus q.m Domini Antonii qui haberent judicare de dicti nascui. Verum quia dicti judices non habebant noticiam Sociorum occupatorum, dicti facta gratia dicti civibus, ut vellent eligere quatuor ex ipsis, qui haberent judicare loca occupata; et quam primum fuerunt electi quatuor ex Senioribus: et sic recessarunt licentiati Comis et Civibus versis.

Attamen prefati Domini Dionysius, Joannes, Corradinus, Nicolaus et q.m Magnificus Johannes non poterant equo animo ferre quod res juridice ducerentur. Et quam primum predicta egerunt ire investigando Comitum Spilimbergi ut vellent ire ad obstaculum et exploratum certum locum minus Prati Domini Francisci Vicentini. et sic sequenti

somno mane inquominati per Concordiam et q.m Magnificum Johannes armati, facta mistam concertacula cum hominibus Spilimbergi, et Raselge iverunt cum predicti Duobus tamquam Capitibus suarum partium et ibunt de Spilimbergo ex ecclesia de Razaglia et pronata mane explanaverunt locatum Dicti prati Domini Francisci Vicinini, cujus Fabri et locorati Dicti Domini Francisci erat in possessione per quadriennium continuum. Et Dicti scandali et excessus auctores fuerunt Dicti Concordiae et q.m Magnificus Johannes. Inquominatus autem Dominus Franciscus Vicinini non fecit facto, nec per juris remimos possunt invenire et venire ex Magnificum Dominum locumtenentem, ubique necessarium contra medicos procedit.

Vicarius suppascripti Presbiteri Dionysii, Johanne Concordiae Bertolini et q.m Magnificus Johannes, prae non fecerant provocare Vicinum Franciscum ad certamen affirmaverunt aliam medicam pugilandi. Et cum Dominus Albertinus ex premonitis Concordibus demisserat inclusus in quadam camera in domo sua sub cura et custode Domini Francisci Vicinini de mandato Magnifici Domini Locumtenentis, ad hoc quia mutuo tamquam inimici et mentecati Dicti Domini Albertinus committerat injurias, et ibat quasi nudus vagando per omnes montes et memora hujus Patriae, unde necesse fuit illum in camera detineri et quamvis predictus Arcubiter Dionysius esset inimicissimus magistro Domino Albertino, attamen ut adhuc inveniret materiam scandali

essa cum predicto Johanne, Concordio, Bertoldo et q.m Johanne
quid facta deliberatio de extinguendo dictum Dominum Albe-
ricum de Camera ac iure aut iniuria ex eorum
alias libertas non dimittat; ne ipsi perveniant ad ma-
nus Domini Federici Vicecomitis, et cum dictus Dominus Francis-
cus legeret dictas litteras in Apotheca dei Mannis Roma-
rii coram plurib⁹ civib⁹ ser Johannes filius quondam
Domini Henrici et Petrolini insurrexerunt maximo impe-
tu contra dictum Dominum Franciscum impetrantes sibi ex
gerentes ipsum necandum nisi se defenderet. Et quam pri-
mum predicti Johannes et Petrolus cucurrerunt in castrum pro
armis ad offensionem dicti Domini Francisci, et cum isti exirent
castrum armati, et dictus Dominus Franciscus esset in Rocca
una cum Hercule eius filio videntes predictos armatos venientes
maximo impetu nisi nominati Dominus Franciscus accepit
quandam ensem Michaelis Girardi de Iguano, et Hercules
accepit unam hastam cuius hastilia etiam de Iguano
(qui rustici forte transibant per platheam) et venientes
contra istos dictos Heredes admovit de ramazzano dicto Pe-
rolo, et statim prostravit ipsum in terra, et ipsum pugnis
et calcibus per libitum affecit, et fuerunt ibi inter menomi-
natos proiecti quam plures lapides, nullus tamen fuit verus
vus. Sanctius autem q.m Magnificus Johannes quod complices et con-
iurati sui certabant cum Domino Francisco Vicecomite, ut con-
serere manus et pugnari cum dicto Domino Francisco et cum

alii Consortibus, statim se armavit cum coracina, celada et
malleo, et cum eo Bernardino fratre suo etiam armato
exiit domum et veniebat versus platheam, qui erat retentus
per Ludovicum fratrem suum, et per Johannem Macellatorem
et Nicolaum Ioannis Pelli ausiliei et alios; et nisi isti
supervenissent, et dictum Magnificum Johannem male tractassent
omnino multa oriebantur scandala; attamen per Dictum q.m
Magnificum Johannem non restitit quia veniret et multa ma-
la committeret. Cum vero Dictus supervenisset spatium brevissimum
spectabilis Dominus Jacobus Venerius et Pisanus Vicarius Ex-
pisarii et Clarissimi Domini Venetiarum Civitatis Dignissimi
locumtenentis Padue et hoc monstet relationem inveniatis
de Consilio Domini Albertini, qui sub cura detinebatur et Cum
Dictus Dominus Vicarius veniret in Castrum, ut videret Dictum
Dominum Albertinum, cum ingredesetur Domum Dicti Domi-
ni Albertini dicerunt prohibendo capiendo ipsum ex hoc
quare, videlicet Ingebilus Dionysius, Johannes, Lorenzius, Ri-
boldus, et q.m Magnificus Johannes, et fecerunt maximos cla-
matus volendo ingredi Dictam Domum Domini Albertini,
Quibus dicit respondam quod non debebant ingredi, eo quia
veniebant solummodo animo malignum. Audiens Dictus Do-
minus Vicarius decrevit quod prohibeti non debebant ingredi, et
quod volebat quia ipse accompagnabit Dictum Dominum Alberti-
num donec ipse super hoc aliud statueret. Cum igitur Dictus
Dominus Vicarius staretur per spatium horae cum dicto Ser Al-

bertino, decrevit accedere ad Dictam Domum, et contulit se ad prandium in Domo Domini Moysii et fratrum et cum eo fuerunt ad prandium Egregius Doctor Dominus Bernardinus Bertolla Vicarius dicte Curie Ser Hieronymus de Collorito Dominus Franciscus Ricinus, et Franciscus quondam Domini Antonii et Ser Thomas quondam Cecchini de Barreano Vice Cancellarius Magnifici Domini Comitis. Et cum predicti Moyses Presbiter Dionysius, Johannes, Concordius et Bertolinus fratres videntes omnes esse occupatos circa prandium considerarent, quod tempus accasionis posse alloqui Dictum Ser Albertinum ad hoc, ut dictus et eius essent sub eius fenestra et quod multos audiebat dicti qui ipsum dicere audierant Petrolinum pro convocio, videlicet q.m Magnifico Johanne, qui Magnifico Johanne vocato ad Castrum cum esset ante Apothecham Magnifici Bernardini Barbitonsoris petiit arma, que tamen sibi non fuerunt negata, et exiens in Castrum cepit deambulare per curiam Castri, et quam primum Johannes et dicti fratres eperunt habere colloquium cum prenominato Ser Albertino. Presbiter autem Dionysius et Concordius erant in Domo Ser Johannis Francisci in Dicto Castro posita et per Dictum Ser Johannem Franciscum fecerunt evocari Dictum q.m Magnificum Johannem in Cenaculum istius continuo loquentibus cum Dicto Ser Albertino. Et finito ex Domo prenominati Domini Moysii exierunt Dominus Franciscus Ricinus, Hercules ejus filius, et Nicolaus ejus nepos, et invenientes istos sic loquentes

cum dicto ser Albertino pugnet et conflictum exercitum Spectabilis Domini Vicarii expugnet eosdem sopprimere, quod male facebant ita temerarie loqui predicto ser Albertino in contemptum mandatorum Domini Vicarii etc. istis sic cum verbis altercantibus magnifici Spectabiles Dionysius et q.m Magnificus Johannes committere ceperunt in dicta Domo ser Concordius (1) admonuit cum pugno super dicto dicto Domino Nicolao Dicimo, et verbatenus se dicto Concordius extraxit quemdam pugionem seu dagam, et ipsum animo mosscit contra dictum ser Nicolaum. Videntes autem Spectabiles Dionisius et q.m Magnificus Johannes, quod iam deterior res faciendi suos impetus et feroces animos motus, quam primum dictus q.m Magnificus Johannes equit maximis precibus exoratus dictum filium Domini Nicolai de Valvasone et dicto sibi afferre arma. Quod ser Spectabilis considerans dictum Johannem virum periculosissimum, nequaquam voluit sibi morem gerere. Equidem Magnificus Johannes vanitatem et vilmentes omnes furores premuens sibi, cum suis cum lapidibus coepit et ejecere de castro, se exercitavit in solvendo, et conferens se ad certum acervum lapidem in curia castri existentem equit maximo impetu cum lapidibus fulminare contra nominatos Dominum Franciscum Dionysium, Nicolaum et Jacobum filium Domini Thomasii; istis sic certantibus temerarius exivit castrum, et visus fuit nonnem equit exclamare alta voce: Ligui scietis villani, corre mal se hora da taglar costoro a pezzi. Et cum iste tumultus vicantium

(1) qui inter preludia belli. Et quam primum dictus ser Concordius

ruinctus per Castrum, multi insurexerunt in arma ignorantes causam tumultus, inter quos exivit Dominus Aldoardus cum una ronchia, et veniens contra Dictum q.m Magnificum Johannem, ipsum vulneravit super umbilicum letaliter. Qui Magnificus Johannes equivit ei contra, et ipsum prenominatus Aldoardus percussit Dicto Magnifico Johanni, et subito Dictus Magnificus Johannes se evexit. Et ecce supervenit Augustinus filius Domini Thomasii armatus cum una carnaxera et percussit plures de remanente Dicto q.m. Magnifico Johanni; deinde Dictus Augustinus vulneravit Dictum Magnificum Johannem letali fer in puncta, partialg cum percussione versus eo. Quia Dictus Magnificus Johannes vulneratus cum vulnere letali super pulsu manus sinistre et multis aliis vulneribus non mortalis, uno super manu dextera, alio super crure cum incisione a Dictis Dominis Aldoardo et Augustino. Et qui vidit dictum rumorem perhibet.

Et quam primum magna pars populi Petri Spilimbergi posuit se in armis, et ceperunt omnes versus Castrum pro expugnatione et debellatione Dicti Castri, et multi jam intraverant Novellinum Castri, et ceperant scopitum jacere extra portam. Quem scopitum cum viderent Domina Graciosa de Nepotis Thomasii ceperit projicere aliquos lapides per fenestram contra predictos, qui erant in Novellino, et forsitan cecidit sors super Petrum Pellipanium Dictum quondam Magnifici Leonis. Nam fuit Dictus Petrus percussus cum uno lapide super caput

a Dicta Domina. Mine ceteri Dalia videntes, tanquam inermes ignobiles, omnes ceperunt vertere terga. Multi tamen interierunt per Homicidia Domini Concordii, et Fratrum, nam Magnificus Johannes neminem illi vulneravit, reduxit se in Domo Dicto rum Fratrum ibique per spatium quarti unius hore vitam finivit. Mine multi Ceperunt recedere in Dicta Domo per scalas de dicti Fratribus. Eandem venerunt aliqui per portam Castri, qui reperierunt corpus mortuum in uno Lenzamine, et portaverunt illud in Ecclesia S. Bartholomei. Audito quod Castrum Dum Populus sic esset armatus, Bernardinus Ronatii Valentinatii voluit interficere Ferrantem filium Domini Hectoris in Lectum fecerunt et nisi aufugisset, omnino interficiebatur. Ipse vero Rabbiet Dionysius ceperunt Castrum et omnes interimere. similiter Johannes filius quondam Domini Henrici una cum dicto Domino Dionysio hortabatur Populum Spilimbergi ut vellent ipse Libertatis et petere unum Potestatem.

Eadem die circa horam secundam noctis ceperunt pulsare campanam Hospitalis ad martellum, et totus pene Populus prorupit de in armis, et cum Spectabilis Dominus Vicarius Magnifici Locumte nentis esset in Castro, et audisset ad unum rumorem dicit eos accedere, nam habebant animum debellandi Castrum, et illa nocte quamplures iverunt circa Terram et Castrum faciendo custodiam ne quis egrederet de Castro. Attamen circa horam quartam noctis recesserunt omnes infrascripti. Videlicet Dominus Aloardus, Franciscus Vicinimus, Hercules ejus filius, Nicolaus ejus Nepos, Jacobus

et Margaritam filiam Domini Thomasii de Galvano de quo filio Mariaci, cum aliquibus de Villa Aequalis, quos contractat Thomas filius ser Bartholomei procuratoris et securitate Castri. Qui omnes iverunt ad illa vocata Mariacum cum ingressu de Galvano, recepti vero sequenti die ad eorum Dominos, et alii fugerunt ad eorum Dominos, et alii pericerunt Sacilum, et aliqui remanserunt Mariaci.

Sequenti Die, que fuit 19 Maij in crepusculo diei ipse venit iterum pulsare campanam ad mastellum ad quem sonum omnes prosiluerunt se in armis et circumdederunt Castrum insultantes plurimis verbis opprobriosis, et maxime Leonardus quondam Maine. Et quam minimum viderunt Vicemarescalchum Magnifici Domini Locumtenentis cum Caballariis, et Ducentis pedibus de Visterna, Vaibano, Donzicho, Ignano, Vivaldis &c. et venerunt ibi non solum pro capiendis Delinquentibus, verum etiam pro tutela et defentione Castri et mercatorum.

Post quod suprascripti applicaverunt Spilimbergum multi ex homine Spilimbergi armata manu, meditato et deliberato animo impetum et insultum fecerunt contra Domum Domini Thomasii quondam Domini Antonii, ubi fregerunt omnes fenestras vitreas et lignea et misse via marescalcum cum Dicta comitiva obviaret; omnino illi de Spilimbergo denominabantur et destruebant illam Domum. Similiter etiam fecerunt contra Domum Domini Francisci Vicinini.

Hiis peractis Vicemarescalchus venit in Castrum cum tribus

vel quatuor Caballarii, et quam primum clausit in Domino Do-
mini Thomasii omnia arma; Deinde Dictus Riemarescalchus
fecit instantiam Dicti Domini, qui erant in Castro, ut vellent
se reducere in quiete Domus, dicti Domini Thomasii; Quae
dicti Caballarii nescierunt, si in Castro erant ille qui commise-
runt homicidium. Et cum dicti perquisissent totum Castrum
et non invenissent aliquem ex Delinquentibus; dicentes dicti Caballarii
quod Dominus Capitaneus erat armatus in Platea ante Castrum occupabant
Januam, exterius Castrum Spectabilis Dominus, Vicarius qui tunc
aderat, cernens quod non erat possibile, aliquo modo pacificare
et quietare Populum, pro bono pacis et ad conservationem boni
Status fecit Decretum, quod omnes Consortes, qui ad erant; obedirent
mandatis in exercibus. Sique opportunum esset; nam dominentes dicti
Consortes, se esse innocentes, et inopes criminis, hilari fronte
ingressi fuerunt carcerem in Castro suo novitum. Et ingressi
fuerunt ~~carcerem~~ Dicti Domini Consortes die 19 Maij 1482
hora 19 et fuerunt hi, videlicet Domini Thomasius, Mey-
nus, Bartholomeus, Franciscus q.m Domini Antonii Clau-
dii, Paulus, Cesaremus, Antonius q.m Domini Hectoris, Tho-
mas dicti Domini Bartholomei, Petrus Majola de Sequalzo
Franciscus Solimbergi qui vocarunt cum Dicto Petro et steterunt
in Domo Domini Thomasii. Domini autem Dominus
Johannes, Concordius et Petrobel egressum ire intrando eorum
negotium Solimbergi et ad hortabantur ut vellent in Concilio
et nescire cursum Justitiam et invitabant multi verbis, Atque

processe suo dictum populum contra reliquos Conservat.

Sentiens Magnificus Dominus Locumtenens scandala et corruptiones, que viebant in Spilimbergo, cupiens sua sapientia in omnibus opportunis remedio consulere de personaliter contulit Spilimbergum et hoc die 21 Maij 1482. Similiter fere omnes Nobiles Varie fere fugiti, et quasi tota Varia uiota est propter incarcerationem predictorum: et omnes venerunt Spilimbergum, et steterunt ibi per triduum donec Magnificus Locumtenens remansit presens supper vita hominibus. Tandem die 23 Maij 1482 dictus Magnificus Locumtenens contulit se ad carcerem in dicto castro, ubi facta quibusdam iuris declarationibus et monitionibus dicti Dominis incarceratis relaxavit omnes excepto Dominico de Loysio et Francisco quondam Dominici Antonii, qui decreti per eum decapitium conduci Utinum in carceribus die 24 Maij. Cum quibus fuit Octavianus filius Domini Ermacii, et hoc ad solicitandam expeditionem dictorum Dominorum retentorum qui fuerunt positi in curia carceribus, videlicet in turre castri Utini. Post aliquos dies venit Utinum Zuanin Domini Simona pro solicitanda expeditione dictorum retentorum, et nunquam discessit, donec predicti retenti relaxati fuerunt de carceribus, et omnes simul venerunt Spilimbergum. Dominus autem Dionysius scripsit Utini per unum et plus continuo solicitando, et procurando facto contra dictos incarceratos ad hoc ut deciperentur. Verum Guidonus frater dicti g.m Magnifici Johannis, cum quibus etiam iverunt de ad

ad illustrissimum Ducale Dominium nostrum, ubi quam plura hor-
renda et falsissima contra Comitem nuncupata, dicentes, quod di-
cti q.m Magnificus Johannes nequitorio modo quorat intellectui;
unde miserabiliter animo et audientiam accesserant, intimeranteque
ne serenissimum Dominium vellet quicquam scribere, decernit
super requisitis habere aliquam informationem, et evocato Domi-
no Comite Guidone de Turcilis, qui ibidem affuit sui petitum
an ipse haberet aliquam notitiam super homicidio commisso
in persona dicti Magnifici Johannis. Qui Dominus Guido, co
quia fuerat Spilimbergi, cum Magnifico Locumtenente erat in
Spilimbergo et vidorat omnia: que decrat Magnificentia sua,
omnia veraciter retulit, nostro illustrissimo Dominio et audita
vera facti aliquantulum mitigavit animos accensos contra dictos
Comites. Fuerunt itaque licentiati predicti omnes de Spilim-
bergo quemcunque eis quos Magnificus Dominus Locumtenens jus
et justitiam mihi faciat. Citentur dicti nostri incarcerationem
negotiorum Dominus Leonardus Vitturi Alegrii comitet se Utini
coram pro ordinandis et administrandis rebus quondam Domini
Thome et Ser Eugenius de Spilimbergo, qui Ser Eugenius secum
non voluit dici in ultimo pro conditione Dictorum Dominorum
Comitum. Et cum Magnificus Dominus Locumtenens teneret
predictos retentos, ut premittitur erat in Superioribus carceribus, et
nollet, quia non mutare in alios carceribus etc. Decretum fuit,
quod Octavianus filius Domini Thome de Venetiis conferret co-
ram Magnificis Advocatoribus pro exponendo gravamine dictorum

recordorum ita stricte committendo, quod ejus vitam imminebat periculum vite; Et quam primum post dictum Octavianum appulerunt Venetias ingressi sunt de Spilimbergo; Videlicet Leonardus Maledictus hospes, frater quondam Magnifici Johannis interfecti, magnificus Laurentius Sartor, Magnificus Leonardus Canciani, Magnificus Johannes Mozarius, Nicolaus de Castro Franco famulus Bernardini q.m Danielis Floriti, Marcus q.m Vitalis de Cosa etc. et venerunt prefati propterea quod intendebant supplicare Illustrissimo Ducali Dominio nostro, quod vellet astringere et annullare instrumentum concordie alias facte per magnificum et Clarissimum Dominum Hieronymum Barbadico Equitissimum Locumtenentem Utini inter ipsos, nobiles Consiliet, et subditos suos, et hoc quia dicti cives et subditi intendebant velle congregare Consilium de omnes eorum beneplacitum. Et cum starent dicti de Spilimbergo Jane per Mansus in Civitate Venetiarum, cum eis quod unus poterant habere audientiam, et quos quotidie laborabant maxima pars exponiamus in Palatio usque ad ultimum mensem Januarii vene- runt Spilimbergum. Similiter Octavianus cum suis predictis discessit et iterum contulit Utinum pro solliciitanda ejus Dilectione Victorum sectatorum. Accidit iterum quod Egregius Matheus Rubeus Dalmata Vicarius Spilimbergi immisit vi- rum dictum Nobilium Dissensione gravatum dicti, quem ipsum et sine aliqua confessione vitam finivit. Et quod necesse fuit Octavianum remeare Spilimbergum, ubi cum aliquibus ex suis sectatoribus

post multa fuit facta electio Nobani, et elegerunt et miserunt
eorum Venete Dominio, Presbiterum Franciscum de Eraino, qui
fuit acceptatus et investitus a Nob.mo Antistite Concordiensi
invicto et reuitente Domino Dionysio, Albertino, Orlando et Johan-
ne q.m Domini Henrici.

Nobis sic stantibus, Guidonus frater q.m Magnifici
Johannis, Antonius Dictus Blasit, et quidam effoderunt cadaver
quondam Magnifici Johannis et preaummendum erat, quod si
alia vulnera inventuissent; nunquam, primum fuit facta querela
de novis vulneribus, ut requiritur. Nam Dominus Magnificus de
cumdenon mercuriat velle expedire Dictos duos sarentos, vide-
lic Dionysium et Johannem quondam Domini Henrici fecerunt
unam querelam, quam fecerunt portigi per Leonardum Mosin-
gum, natum quondam Magnifici Johannis, in qua proficiti
narrabant, quod homicidium commissum in persona Ma-
nuelis fuerat per curiam ordinatus et deliberato animo factum.
Johannis in inquisitione apparet, quod esset unum. Secreta
narrabant, quod licet in inquisitione Dicerelur quod Magnificus
Johannes habuisset solummodo quinque vulnera, tamen ipsi
Matei fecerunt novem vulnera et ultra. Et insuper alia
horribilia narrabantur contra omnes ipsius consortes, videlicet
contra omnes de Domo Domini Edoardi et fratrum contra omnes
de Domo Domini Thomasii et Francisci ejus consobrini, contra
Dominum Franciscum Veniminum et filium etc. Et cum esset
aliquod dies Magnificus locumtenens Dixit et Leonardo Hospiti

si colebat, prodque Dictum querelam quod produxerunt testes
super ea examinandos, dictus Leonardus quid aut huiusmodi
verbis: Dio perdone a chi è stato causon de questa querela. —
Deo interrogato a Magnifico Domino Locumtenente respondit:
Messer Dionysio e Zuan Zuanne de ser Indrigo l'hanno fatta;
mi non voglio andar drio queste novelle e voglio solamente, che
la Vostra Magnificentia fazi examinar en li nostri Capitoli etc.
Et de omnibus predictis constat manu ser Bernardonei
Martini Not. de Ultino, etc. Ingressa Capitula fuerunt
ad hoc, videlicet quod dictum homicidium fuerat perpetratum
super quibus multi fuerunt examinati testes, qui tamen
nihil ad propositum dixerunt. Verum quia Dicti incarcerati
et detenti per duos menses cum dimidio in carcribus
et quotidie Magnificus Dominus Locumtenens stimulabatur
a Domino Thomasio et filio me expeditione Dictorum tam
cum pregatis quibusdam indicii per Dominum Aloysium,
que contra ipsum vigebant Magnificus Dominus Locumtenens
ad suam diffinitivam sententiam pervenit, que est in hanc
formam et hujus tenoris qui sequitur.

In Christi nomine amen. Hec est quedam sententia
et condemnatio corporalis et partis pecuniarie lata data et
in his scriptis sententialiter promulgata per Magnificum et
Illustrissimum Dominum Benedictum Trevisano pro Illustris-
simo et Excellentissimo Ducali Dominio Venetiarum etc.

Fabij Torojulii Locumtenentis generalis contra et adversus in-
frascriptos, delinquentes pro eorum excessibus ac delictis commissis
et perpetratis, sedentem pro tribunali ad solitum jusij ban-
chum etc. in plena concione congregata currentibus a nris
1482 indictione XV die Saturi tertio mensis Augusti residentem:

Nos Benedictus Civitatano pro Illustrissimo et Excel-
lentissimo Ducale Dominio Venetiarum etc. Locumtenens Fa-
bij Torijulii vicentes pro tribunali, ut supra insidentes
dam condemnationem corporalem et partem pecuniariam
contra infrascriptos damus et pronunciamus in hunc modum
videlicet:

Ser Adrianum et Ser Aloysium ejus fratrem
Ser Franciscum Pictinimum
Ser Herculem ejus filium
Ser Nicolaum Dictum Cas. Nepotem Ser Fran-
cisci omnes de Spilimbergo.

Contra quos et eorum quemlibet processum fuit, et est per
nos et officium nostrum super inquisitione contra eos for-
mata in eo, de eo, et super eo, quod fama publica precedente
et multorum clamosa insinuatione referente, non quidam
e malevoli et suspecti, sed ab honesti et veridici hominibus
et personis, non semel tantum, sed sepe et sepius ad aures
et noticiam nostram pervenit, quod de anno presenti 1482 die 18
mensis Maij proxime Ser Franciscus Pictinimus armatus una mana-
rino Veronensi et cultello Herculis ejus filius armatus spata

ser Nicolaus ejus Nepos armatus pugnale seu cultello, tunc existens
Jes in Castro Borg Spilimbergi super Rathea seu Barria Dicti
Castri armati ut supra, ex una eppenunt verbis altercati
cum ser Johanne, ser Bortolo, ser Concordio fratribus et filiis
quondam ser Henrici similiter armatis singulis eorum
altera. Et incontinenti ex verbis veniendo ad arma eppenunt
ad invicem cum eorum armis adducere, et cum vix se armare
valerent quondam Magister Johannes filius magnifici Leonardi
Molendinarii nunc hospitis in Spilimbergo ad dictum et meliorem ictus
eppenunt Domum ser Johannis Francisci de Comorittibus Spilimbergi
in Vico Castri prefatam aliquos projecerunt lapides versus ma-
gistrum ser Franciscum Minimum Notarium, et Nicolaum dictum Bar-
ze dictum Rumorem impervenerunt ser Andreas, et ser Magistri
predicti armati singuli veniebant, ser Augustinus armatus pari
ter, ser Jacobus ejus frater armatus cultellum ser Franciscum
quondam ser Antonii, et immediate predicti omnes veniebant et
Dolose, et animo homicidium committendi in personam dicti
Magistri Johannis eppenunt cum eorum armis adducere
contra ipsum Magistrum Johannem excepto ser Francisco q.m
ser Antonii, alias tamen Dicente et exclamante: Daghe,
Daghe a Maestro Zuanne; ammazzalo questo traditor che
l'haveva in ordene la brigata per niquità fatta. Ex insimul
admonitionibus dicti Magistri Johannis ultra quinque vel
sex ictibus vulnerantur a predictis admonitionibus, mediante dicto
ser Francisco ut supra, vindicet cum volucre mortali super

2

manus vinistre de talco cum incisione cassis nervorum dolosis et maxima sanguinis effusione longitudinis unius palmi, item alio vulnere mortali in punctu inimicitie existente de retro lira iuxta vertex boz prosumium unum palmum, vel circa, item uno alio vulnere mortali in pancia supra umbilicum, tenente per palmum cum sanguinis effusione. Item alio vulnere de talco in cruce dextro cum incisione cassis et sanguinis effusione. Item uno alio vulnere in manu dextra incisa junctura digitorum pollicis et indicis de talco: ex quibus vulneribus parum post dicti magnifici Johannes mortuus fuit, et alia omnia et singula et quodlibet negotiorum facta commissa et perpetracta fuerunt per dictos inquisitos, et quamlibet eorum predictis sibi adinvicem auxilium et favorem cum dictis armis ac exclamando ut supra committendo predicta contra Deum, jus et justitiam, ac bonos mores, ut in illa.

Dicti omnes predicti in locis solitis non venerunt in contumaciam restituendi, prout in actis Cancellarie nostre continetur, exceptis ser Aloysio et ser Francisco qui ser venerunt in nostris fortiis predictis, et existentibus, qui sue defensiones fecerunt et purgaverunt indicta usque nunc existentia etc. ideo sequentes formam juris et justitie ex auctoritate, arbitrio, et potestate nobis per illustrissimum Ducale Dominium attributa predicta.

Ser Andream et ser Augustinum et quemlibet eorum quod

c. 2 s

perpetuo sint bannite de tota Patria, et si quo tempore per-
venerint in portiam regiminis, quod condemnatur ad locum justi-
tie, et ibi caput eis, et cuilibet ipsorum a spatulis amputetur
ita quod moriatur, et hoc ex puro homicidio, in his scriptis
sententialiter pronunciamus, sententiamus et condemnamus.

Franciscum Vicentinum
Herculem eius filium
Nicolaum Dictum Cav.
Jacobum ser Thomasii
} Quod prefate sint bannite de
tota Patria ad inquirendum de

ser Aloysium et ser Franciscum quondam ser Antonii
relaxentur pro nunc ex carceribus.

Et insuper sententiamus et condemnamus dictos ser Ant.
Dam et Augustinum et quemlibet eorum in solidum ad prestan-
dum et quod negotium dictum et restitutum filij dicti Magnifici
Johannis et ejus uxori ipsa immente vidua, et ad totalem dictam
filiam secundum ordinationem dicti ejus patris, et mores Spilimbergi,
qui dictus et restitutus dicti filij dimatur ipsa maritata. Et hoc
ex arbitrio, ut supra.

Et qua sententia Leonardus Molendinarius pro aliquos
dies appellavit tanquam a sententia nimis mitis. Similiter Pota-
vinus tanquam Procurator Domini Nicardi et Augustini
interposuit appellationem ut illo capitulo posteriore ipsius
sententie videlicet de dicta; restitu et dote etc.

Et quam primum lata dicta sententia (quod fuit

vii 3 augusti) Magnificus Dominus Locumtenens fecit solvere victos Dominos retentos, videlicet Dominum Aloysium et Franciscum q.m Domini Antonii qui post relaxationem steterunt in terra Utini nec quatuor Sec. Iermum Dominus Thomas, Domina Leonarda cum omnibus ipsis repetierunt Spilimbergum.

Et quia dum isti steterunt in carceribus, subditi dictorum nobilium insurgebant contra eos et minabantur et continuo portabant arma contra decretum et proclamationes Magnifici Locumtenentis, adeo quod reliqui homines qui remanserant Spilimbergi post mortem dicti Magnifici Johannis nunquam fuerunt ausi capere furcam ab hominibus impetum et ferocitatem dictorum subditorum quotidie timentes.

Cum predicti Domini Thomasio, Aloysio Francisco etc. venit vox Damiani, nuncii et tubicina Magnifici Domini Locumtenentis, qui publice ex mandato Magnifici Domini Locumtenentis proclamavit per terram Spilimbergi, quod nullus ex dictis subditis presumeret ferre arma vel notestiam vel offensam aliquam facere dictis Dominis Consortibus, nec Dominatoribus, nec familiis vel aliis, ad hoc sub gravissimis penis et comunis. Attamen dicti subditi nunquam parvi pendentes mandata Magnifici Locumtenentis et inobedientes, quotidie delinquentes contra aliquem ex dictis Consortibus, vel eorum familis.

Dominus autem Rubertus Dionysius una cum suis complicibus videlicet Domini Alberino, Orlando et Consortio

immigrarunt, cœperunt mala multis accere, occultè insegando illud vulgus ad ruinam et destructionem Victorum nobilium, ac eo quod inter eos, quidam Vir ingenio celebris, cœperunt conscire contra populum Veneti, et pilimbersi sub Legia Viceri Doci, et eundem cepisti, (causa et summissionem, et ultimum est quod ista congregatio Vicias, solummodo ad concitandia nova scandala, maxime cum hic non esset de more, quod Duces, populus ita consociati, nullus ex illis (concordibus) voluerunt ire sub Vicia Legia, sed inverunt solummodo Dominum Franciscum quondam Domini Antonii et Cesarianum filium Domini Thomasii qui inter se unitè inve- nerunt preguminate Dominos Dionysium, Nicolaum, Ce- tanum et Concordium cum toto populo. Ibique cepit Dominus Dionysius Longini exordii Dicendo: Reverendissimi cives superioribus Vicibus ab aliquibus ex Consortibus mei fuit indigna mortis poena, Vitul quondam Magnificus Johannes medicus cujus mors non modo civitati nostre, verum etiam toti nostri maximo fuit incommodo, et detrimento. Nam talem virum vix presica tulerunt secula nec similem factura ferent. Unde cum ipse certaremus dolendusque est talis tantique viri interitus, cujus vita nobis ac cæteris omnibus decori erant et ornamento. Propede Consortes mei mihi dederunt, et rem ab omnibus detestabilem commiserunt etc. Sed vos vere velim, me non esse hujus proditionis sed potius me vobis in utraque fortuna comitem fuerum, pro vestro cunque casu. Utraque decreta est inter nos vivificet Dionysium, Nicho- laum, Cetanum et Concordium, omnia nostra voluntas velle

confesse et in omnibus tobus a nobis peraccedit vos participes sedesse.
Et quod de cetero non volumus facere consilium aliquod, nisi nos
vocastis aliquis bis ex vobis, et quod non volumus capi facere alic
quam disinquietum nisi ut dicit comunis vestes: Ecclesie quod
non possit aliquis testimonium nobis ad testimonium non habita oppi
nione vestra et quod pecunie nostre communes per vos exi
gantur ac dispensantur in rebus, que nostre prudentie magis
videbuntur expedire; et breviter decernimus quod in omnibus ne
gotiis et rebus a nobis gerendis circa regimen et administrationem
civitatis Florentie Spilimbergi non aliquid presumitis facere vel in
aliquo nos impedire nisi vocatis illis, qui ex vobis ad hoc deputabuntur.

Ex parte dictorum subditorum impositum fuit responsum
Urbano quondam Dominici vel eos, qui tunc erat tamquam caput
dicti populi. Qui Urbanus talibus verbis est usus. Quod ipsi eius
modi eo convenerant animo et intentione privandi et spoliandi
ipsos Dominos Comites juribus pignorationis et jurisdictionibus
suis, et quod nec nature nec rationi congruebat, quod subditi vel
lent se in Dominorum negotiis impedire, et quod ipsi talia non
attendebant nec querebant, et quod ipsi videbant de intromittere in
huiusmodi rebus jurisdictionis exercendo; et quod ipsi Domini Com
mites tot erant quod non egebant alio consortio. Attamen si dicti
Domini Comites erant omnes unanimes et consentientes opinio
nibus Dominorum Dominii Dionysii et consilium et quod omnino vel
lent dicti subditi talia concedere ipsi erant parati omnia ha
bere quamvis hoc non quererebant. Sed bene instanter petebant

et de gratia, quod placeret dicti Domini consortibus velle concedere subditis suis, quod possent facere consilium et congregationem non obstantibus certis statutis in contrarium facientibus etc. ita fuerunt verba Urbani."

Cui Urbano nos dicti Dominus Franciscus et Petrus respondimus. Primo recitando omnia verba Domini Dionysii et responsum, et petitionem Urbani etc. quibus concluserunt et nobis fuit responsum. Quod tale concessionis oblatum per Dominum Dionysium et consortes nequaquam poterant sortiri effectum cum eo consortibus remissum; et quod talia non poterant alienari in prejudicium successorum etc. Quantum ad petitionem Urbani de habenda facultate consilii circumdi etc. Rationum quia quia petito ista maxima erat pondus, quod erat summum cum silentio advertendum ne aliquam talis concessio emanasset, et quod in omnibus que concernebant comodum et utilitatem dictorum civium ipsi erant promptii de omnibus habenda et quod cum eorum consilium invigilabant circa beneficium omnium eorum, et quod volebant super hujusmodi petitione consilii congregandi colloquium habere cum reliquis consortibus et quod poterit ipsis civibus super hoc responsum daretur.

Et post plures dies iterum dicti subditi investigationis dicti Domini Dionysii convenerunt sub ipsa logia, et haberent responsum a dictis Dominis consortibus super requisitione consilii sub ipsis subditis facta etc. Ubi erant Dominus Dionysius et sui complices; ex altera vero Domini

Franciscus et Octavianus, ubi plurima verba et altercationes
dicerunt sine ullo inter ipsas partes, et maxime magnificus
Laurentius Carli et Cypriens Romanarius varij presumptuose dixerunt
contra dictos consules et multa villana de eis dicta ignobilia
vulgo eantibus, dicebant contra Dominos dictos consules, quam
eisdem et Octaviano. Tandem fuit concluxum, quod responsio
superdicta petatur consilio secretiori ad relationem Cancellarii
ipsorum consulum.

Visis considationes et populi congregationes, et oblationes
forebant per dictum Dominum Dionysium volumque ad in-
citandum et provocandum dictum populum contra religiosos con-
ventus, ad hoc, et pro denegationem dictorum bonorum circa ea,
que dicti subditi offerebantur per Dominum Dionysium, et com-
plices, dicti populi insurgeret et male tractaret alios suos
Conventos. Et quamvis Dominus Albertinus Celsus et Nomo-
dei in presentia dicto Domino Dionysio attamen ipse
Dominus Rebelitet Dionysius erat caput inventor et inventator
omnium istorum sceleram.

Dicto die Martibus quia innumera et infinita scan-
dala et inconvenientia fuerunt commissa et perpetrata per
dictos subditos contra Dominos Consules et fuerunt porrecte querele
super his coram Magnificum Dominum Locumtenentem, unde
per quem fuit conducere Spilimbergum Spectabilem Dominum Jaco-
bum Stuckum Vicarium Magnifici Domini Locumtenentis pro
examinandis dictibus circa predicta inconvenientia; Quibus Vica-
rius stetit per octo Dies in Spilimbergo, in quo spatio examinavit
centum et tres testes. Religiosos examinavit contra subditos rebelles

2!

aliquos capita vita et moribus q.m Magnifici Johannis Hegios contu-
Dominos Dionysium, Johannem, Conradum et Nicolaum Hegios ex
mo super inclinationibus et investigationibus quae faciebat Victor in
bitur Dionysius, licet populo contra religiosos Conventus.

Nec silentio pretereundum venit, hoc in loco describere,
qui ex patria Norimbergensi necessitatibus Victorum Conventum subve-
nientium solitate sunt. Et quamvis dicta patria valeat, et-
iam ferret impensa Victorum subsidium, et in hac opportu-
nitate ipsis subsidium opera ferret, attamen hic primus Dominus
Nicolaus ex consortibus Valtasari Hegios incarnationis facta
in Spilimbergo Victorum subsidium se fortiter exercuit, pro
redemptione ipsorum et in duobus diebus Victor Dominus Nicolaus
provocavit omnes subditos patriae Norimbergensis, qui morantur Spili-
bergum cum Magnifico Locumtenente ibidem interesset. Hystoria
Dominus Johannes-Georgius ex Consortibus Hegios, adeo se bene
et prudenter gessit tunc temporis in rebus Victorum Conventum,
quod si in rebus suis proprijs actum esset non accuratius, aut
diligentius tractari potuisset, adeo quod in omnibus Victorum
Conventum infortunijs pregrato quit cum sua et substantia suo-
rum persona, et multis defuit, et mate natorum, et qui na-
scentur ab illis habent hujusmodi beneficia memoria tenere
semperne et in discretibili obligationis vinculo perpetuo obti-
nere. Hystoria ex hominibus memorabilis, illi de Segnano unum
quam defecerunt Victis Dominis Conventibus, adeo quod in om-
nibus opera Victorum subditorum utebantur et continue bis

fissimi et obbedientissimi existere.

Ex subditis Spilimbergii pauci fuere, qui non rebellaverint, dicti Domini consortibus. Hi principes Burgensium g.m Magnifici Domini Jeronimus Defensor constantino protectus consortibus se exercuit, prefectus Daniel Valentini, Johannes Flavius, Augustinus Emaneus aliique cum omnibus fidelis suis. Magnificus Stefanus Corvo, Antonius Aromatarius de Crema, Magnificus Johannes Cirugicus, Antonius q.m Basadonni, Franciscus Aromatarius, ser Martinus Brunelleschus cum filio suo medico, omnes isti fuerunt in fide; ceteri omnes rebellaverunt. Victrix Comitum Concordiensis (Comitis Guidi Imperialis) litteras dictum ne postea commendatissimus salariatus Victorum Dominorum, ita laudabiliter viventem suam, atque anime sua quietissimam, in cubiculo illius adversis est ostentatus constantinopolitanus Dominos Victos Comites consortes fuisse copulare, ut non immerito tanti viri probitas non sit contricenda.

Superest, ut modo veniam ad rem scelestabilem et nefandam, quam perfidi rebelles subditi de Spilimbergo machinati fuerunt contra eorum Dominos in totalem perniciem, desolationem, et destructionem omnium Nobilium consortium; quos Divina clementia sua misericordia nec non prudentia ac intrepidus Magnifici ac clarissimi Domini Hieronimi Defensoris Locumtenentis preservaverunt ab atrocissimo incendio, et a pessima clade Victorum rebellium. Nam post multas persecutiones Victorum consortum et post multa indigna, contumelias, opprobria,

vilipendia, et iniuriæ, iniuria sicuti Domini, ab eorum perjurii
insolitæ illatas, juventia quorum se celo præripuit, nunc anima
Dictorum Consortum tanquam passer erepta fuit de laqueo Ve-
natium; laqueus contritus fuit, et ipse liberati fuerunt. Erant
igitur ibi nonnulli feroces, et sabiei Diconum rebellionum re-
bellium ut multum inhærentes momenti; qui inire et iniqua
agere meditarent, qui minimum Etabuntur mali et in pessimis
rebus cautissimi. Et ut isti rebelles haberent loci opportuni-
talem et commoditatem, in quo possent habitare et facilius ma-
chinari et tractare, una cum amicabilia et associa quæ nova, Ille
gerunt unum domum in loco satis remoto, videlicet in Brolu-
fio ex opposito Turni, in quem locum cum Antigonia existi
rebellibus convenichant, et ut plurimum de nocte, nam qui mala
amat, odit lucem; et optime multi ex illis amati in nocte
caibant committerentur iniquitas. Quamobrem pervicacem Spilimbergi;
videlicet furta, rapinas, latrocinia, hominum insecutiones, et pessi-
cumes. Quia insuper istis frequens accessus foret ad locum istum;
videlicet Brolugii, quidam incole fuit injuriis, qui in initio cum
habebat verum hujusmodi videlicet; quo bonum esset omnes
Consortes interimere castrum funditus everterit, Jerum qua-
re ista rapuit aliquantam infelicitatem bonum esset communis
rectionis, qui nobis haberent inducias, quod nobis iniqui esset
inimicum qui vi rigmenda retia. Noverisio ista omnium
istorum rebellium atroci animo cuncta completi, ceterumque
fuit, quod evocari deberet vir militaris scientie peritissimus;

ubique effectum det: Et quam primum ab uno ex istis prove-
nibus qui liberalis quidam Barisinus, qui erat miles Comi-
tis Antonii de Maniaco, et amicus Iannetti olim socii
Berthaldi de Cora. Qui liberalis expedito sibi nuncio dictorum
rebellium, sine mora se ad illos contulit, eisque hujusmodi
ut sermone: "Filii et socii mei in vos tanquam juvenes in rebus
bellicis magnopere proviliores et seniores consulere queritis, vos magni
pretio non mille unum quod melius accusandus qui consilio ge-
rentes, quam qui sine consilio ad ruinam tendunt. Quod mente con-
cipitis, magnum et arduum est, et sententia mea minime a vobis
exequendum censeo. Urbanum si ita animo vestro recte omnino
velle ad implere, quod agitatis, nauci advertite diebus.

Ex primus a vobis Dies festus est expectandus in qua omnes
ecclesiae istius convenient ad ecclesiam, et cum vobis hora
congrua videbitur. Duo ex socii adibunt ecclesiam prope-
committes bonoribus in ecclesia, quam primum omnia huic re-
bellio referent. Vos statim debetis ex omnibus numero vestri eli-
gere viros, qui animi magnitudinem, et viribus pares sint; qui
armati, non transeuntis portum Domini Thomasii, secreto se
conferant ad Castrum ibique portam capiant, quo nullus in-
gredi, aut egredi valeat. Hoc facto, data receptoque signo,
vos omnes provisiones inventes in dicta ecclesia et cum bonori-
bus ibidem existentes ultimo supplicio afficere debetis. Hic
dicti Magnificus Leonardus Caniani, qui hic adest quam primum
nuncium cum nostram hospitalis ad castellum, ad quam tumorem

totus populus injurget vobis opem et auxilium ministrare. Vos autem presumptis dictis bonorebus in ecclesia existentibus omni velata mora debetis impetum et insultum facere contra castrum, et intro entis, omnes, nucros, et inganatos unos quosque necare, dominos vero prigionare debetis ad majus vilipendium, et opprobrium dictorum bonorum. Hesveto ex facultate dictorum bonorum discretioni vigè et equitati vestrae relinquere debetis. Castrum vero, sive roccham funditus evertere, ac combustioni mandare, ne alli unquam pateat accessus ibidem habitandi. Vobis advisato, quod vi hoc dato egregium facimus a vobis executioni mandetur, et quod hoc nomine dicto populo committatur, prosperato non secus habitis per litteram ab ista civitate, quia die in similibus fieri consuevit.

Verum nisi hujusmodi nos tibentium opprimat, tale, vel nullam executionem sortiantur. Ideirco in primis a vobis omnibus juramentum prestare hic nos postulat juratis igitur omnes ad S.D.E. ista videlicet quod nullus castrum unquam pateficiat, nec ipsum. 2.do quod contrarium temporibus existit unitus consolabitur; 3.o quod omnino dictos bonores ex castrum fugientes, eorum, et direptioni omnia committere. Ista fuerunt verba facta per Dictum liberalem dicti rebellibus, qui omnes unanimes declaro sibi per Dictum Liberalem juramento unusquisque ipsorum ut supra juravit. Deinde omnes ex istis detulit etiam juramentum dicto liberali, qui etiam ut supra juravit.

Eemysose iuuen nefandissime et sceleratissime conjurationis
isti reperti fuerunt presentes in Dicta Domo, quam post etiam
conjurationem repleverunt coracinis, galeis, et ex omni armorum
genere. Videlicet Liberalis predictus de Crevisio, Bertholus ejus pri-
gionus qui exulabat a Spilimbergo, propter violentiam illatam eui-
dam puelle; Magnificus Leonardus Canciani, Cancianus, filius fuit
Magnifici Leonardi, qui etiam exulabat de Spilimbergo, propter
furta et latrocinia ab eo commissa. Tamen occulte habitabat in
Spilimbergo; quidam alius filius Dicti Leonardi Canciani, Bernardinus
Leonardi hospitis frater quondam Magistri Johannis interempti. Jemet
q.m Jacobi de Leonario, Leonardus, Antonii Maine; Johannes Maine,
Nicolaus berdo de Cauriano, Johannes q.m Danielis Eminenti Johannes
Bieni, berdo de Vrculis, Salvator Fabri frater Magnifici Vitalis Canci-
ani de Motta, Melchiorinus in Melchiorino de Comercio, Matthia, Dicti
Asin berdo, Bernardinus filius Magnifici Johannis Dicti Cudel Vitel-
larii, quidam nominatus Vichot Galzarius de Veja, Johannes filius
ejusdem Dominici officialis in Portugruario, quidam filius Alberti
Hospitis de Buccario, Dominicus filius ejusdem Serrarii, quidam
Leonardus appellatus Johannis berdo, Angelus, cuidam cognomi-
natus Giaragl, et alii qui nominati sunt scripti in libro hoc. —
Consilii vero hujus atrocissime et nefande cominationis multi
et multi fuere quos nunc publice non expedit. Ut tantum
modo pro nunc enumeriant. In primis Guidonus frater quon-
dam Magistri Johannis interempti, Magnificus Laurentius Savio
Magnificus Johannes Daniel Vincentii berdo.

Cum igitur prescripti liberati Dicti coniurati[i] eius
dixisset sermone, Et que supra memorabiliter et veneranda
minus Dictorum coniuratorum accenderat, adeo quod minime
iam eorum poterimus eis videbatur. Nam alii requiandi cupiditas
alios spes lucri et depopulationis allitiebant et inuitabant ad
talia scelora committenda et perpetranda. Et quasi omnes im-
mobilibat Dirit urgens in cubus cgestas. Nam fere omnes, qui
in paupertate sunt, malunt malefitio parere Diuitias, quam op-
timo nauigatem lucre. Erat igitur, quam iste succedebant a
loco isto, ita cuncti iniq coniurati celebrari excusationi manua
rii. Erat que habita coniuratio quod in festo Diui Michaelis (quo
tempore nundine Spilimbergi celebrantur) omnes fortasse conuiti
essent presentes et tali die propter solemnitatem Dei Genitr omn
es conuenient ad Ecclesiam, ubique Dificultate aliqua
opinio Dictorum coniuratorum posset sortiri effectum. Erat
igitur Dictum, quod die tali omnes conuenire debebant.

Expectata Dies aderat, omnesque per tres horas ante ad
ecretum Dici conuenerant. Quam igitur omnes essent ardentes
desiderii et paratissimi et vellent iam exire Domum Johannes
q.m Dominici Caminutti unus ex coniuratis cepit predicte Di
suadere hanc rem pro ista die, inquiens: Vos nouistis Socii,
o Socii et Commilitones, quod res nostre Domi tenuis sunt et
angustie apud me maxime in presenti patitur exilis numerum
ibidem credo apud vos esse. Videtis hodie esse Diem festum in quo
multitudo circum . . . . . Spilimbergum confluet. Quia ne re

quum omnes artifices simus, multa die, potissimum super lucrari et tamen altera die nostrum exequemur? Ita verum verba dicti Johannis et quandiu aliqui nollent adhorare hujusmodi inventum, attamen ita deruente majori parte quid multa dicere.

Ulcisci quod paulo post advenit Spilimbergum Spectabilis Dominus Vicarius Magnifici Locumtenentis causa et occisione de qua supra est habita mentio. Et cum isti conjurati convenissent quadam nocte in locum consuetum existente dicto Domino Vicario in Spilimbergo (et fuit hoc vel in die S. Francisci, vel in ejus vigilia) fuit decretum, quod die sequenti, summo mane omnes deberent esse presentes in dicto loco et quod revista una erat amplius differenda; quia semper occurrebat differre paratis, et quod nunc erat maxima temporis opportunitas, attento quod dicti consortes erant in mane omnes associabunt dictum Dominum Vicarium ad Ecclesiam, ubi et dicto Domino Vicario et dictis consortibus una vestis omnibus communis erat, et dictum Dominum Vicarium consciam cum dictis consortibus ad stantia mittamus. Fuit igitur sententia hec ab omnibus approbata, et magna pars conjuratorum stetit dicta nocte in hac Domo, aliqui autem recesserunt, qui tamen summo mane ut statutum fuit omnes convenire. Magnificus Leonardus Cancianus dicta nocte dictam nocte stetit cum eis in domo, concinno accendendi animos eorum plura dicendo, et quod omnino debebant dictum Dominum Vicarium ingratia concidere. Quum igitur advenisset hora, omnibus dictis conjuratis reductis in dicta domo et

armati circa horam missę fuit impositum Salvatori Petri Magnifici Villici, quod deberet venire versus Ecclesiam Sanctę Marię et explorare cum diligentia si prędictus Dominus Vicarius adesset, et alii Consortes cum eo. Siquidem effectum fuit. Salvator prędictus venit, et invento Domino Vicario in Platea ante Castrum una cum supradictis Coniuratis cambiavit acceleravit iter ad prędictos conjurare, dicens inimici nostri, et socii nunc pereant primo: Ecce age, tempus nostrum, nobis prospere victoria in manu sita est. Decernimus hodie multo pro voto cedent. Quis dictis egregii turba ista scelleratorum et rebellium exiit Dominum, accipientes iter versus Castrum. Verum quia res ista non exequebatur sine consensu multorum, convocavit aliqui, quod ista notitia facta fuerat illorum Dominum Vicarium, fuit obviatum furori istorum per eos, videlicet Guiso. rem Magnificum Locatium Carciani. Quare, viri egregii cercare istos ut valeant salvare ab hujusmodi ac per hos dies, quibus elapsis videbat prędictus Dominus Vicarius sequentia Ultimum, et quod post discessum suum dicti Coniurati essent in libertate exequendi decreta iniqua eos facta et quod prout suo Dum ipsi erant contenti. Tandem facta maxima resistentia per dictos Coniuratos cum maxima difficultate fuit restrictum dicti prędictorum et fuit Decretum, quod die Dominica sequenti dictos Consortes interficerent.

Consortes autem quidem die reperiebatur presentes cum Domino Vicario erant isti, videlicet: Domini Thomasii, Mayrini,

Bartholomeus Franciscus q.m Domini Antonii, Stanislaus filius Domini Thomasii, Thomas filius Domini Bartholomei et Nepotes filii Domini Francisci quondam Domini Antonii. Ceteri vero nobiles cum Domini Dionysius, Orlandus, Conradus et Johannes omnes descenderant Noribimbergo et steterunt absentes circa quindecim dies et plus et steterunt in Castro Brucsii, sive Colo, sed sive jam videm sic facta ferebant.

Verum quia in dicto tempore multi examinabantur testes per dictum Dominum Vicarium quid per aliquos ex ipsis convocatis, habitatum, ne nos tot testes nascerentur ista conjuratio. Unus ex istis, qui antea erat fidelissimus, et ante alios rebellis civis Domini clandestine venit, et habito colloquio cum omnibus civibus, vidit hoc detestabile, et nocivum horrendum hujus nefandissime conjurationis palam fecit, omniaque ut supra et longe plura enarravit. Et quam primum dicti Domini Consules sibi ista denunciata fuit patefacta, omnia ut supra retulerunt Spectabili Domino Vicario, qui Dominus Vicarius ad hue retulit Spilimbergi per quatuor vel quinque vices, et in discessu civis Domini Vicarii Dominus Thomasius et Franciscus q.m Domini Antonii ipsum associaverunt usque ad Minum; qui Domini Thomasius et Franciscus sine mora ut tum decerunt Magnifico Domino Locumtenenti ejusdem conjuracionem, ut supra. Qui Magnificus et clarissimus Dominus Locumtenens cupiens opportuno consulere remedio, in primis voluit ad loqui illum, qui dicti Domini Consules conjurationem patefecerat. Quo audito, visum fuit dicto Magnifico Locumtenenti quod predicti

omnia conjsumebat et rebellia circa Florentiam pro[pe]dicti
Conjuratoj manus injecere. Et Dubitans Magnificentia sua ne
dicti pro[pe]dicti capere in Spilimbergo, quo fortasse cauala et
homicidia extorquerent; et quod tumultus concitaretur in Populo;
Dominus sua Magnificentia sua cognoscens se incepisse aliquid
optimum suorum facinde multo, et pro[pe]dicti conjurati omnia
ultimum sub pretextu respondendi certis querelis etc. Eos post
quam applicuerunt, vinis aliquo sitiquit, et signa judicii fecit
incarcerare, et quibus facta incarceratio 1482 die 11 Novembris. In
carcerati autem fuerunt hi, videlicet Magnifici Leonardus
Cauciani, quidam ejus filius, Bernardinus Leonardi Molendinarii;
Petrus de Cattano, Johannes Bielus Nicolaus de Tumiano, Sal
uator frater Virgilii Vitalis; Thomas del Vicinal de S. Daniele;
Cauciamus de Utino Molendinarius. Ser Concordii; Bernardinus
filius Johannis Crudel, Johannes filius Dominici Officialis in
Portogruaro, Martinus Asini, Leonardus Antonii Maino, et cum
Magnifici Domini Locumtenentis exhortationem et confessionem om
nium predictorum super dicta conjuratione, et regina, missi
Spilimbergum circa duodecim caballarios pro capiendis reliquis consciis
qui admoniti per Magnificum Laurentium Sarzonum capi non fu
gam. Similiter et Dictus Magnificus Laurentius aufugit, et stetit
per aliquos dies extra Spilimbergum. Attamen regii caballarii
retinuerunt dictos; videlicet Liberalem de Cornino auctorem con
rationis Johannem Maine; Quendam vocatum Sauli, et Jaco
bum dicti Liberalis, quos omnes Utini in carceribus cum aliis

(2)

conduxerunt et cum Magnifico Domino Locumtenente post aliquos dies decisa processum supra dicta conjuratione, vidisse Magnifica Dicentia eius rem istam esse magni ponderis, et maxime ipse tantum ad Tribunalem suum transmisit processum istum, et omnes scripturas ad hanc materiam facientes ad remonem et Excel eius Consilium X.

Decretum fuit igitur per Consortes Spilimbergii velle ire Venetias per sollecitanda expeditione istius processus, et uno Dante notitia Magestatis Christianissimi Regis tam remonem Ducalem Dominio quam Excelso Consilio X, et cum illis diebus foret certa convocatio in Salvasono, in qua omnes fere ultra bul mentum adesset Dominus Franciscus quondam Domini Antonii, et Octavianus de illuc contulerunt ubi exposuerunt de ista nanco dicti de conjuratione contra eos inimica Venetias petitu, invitantes aliquos ex predictis rebellibus in Civa romea tione existentibus, ut vellent se Venetia de hac re conferre. Qui omnes unanimiter surrexerunt dicentes se paratos venire.

Tandem per minori expensa dictus Valtis fuerunt electi quatuor, videlicet Domini Bragadena Comes Castilionis, Jacobus Georgius ex Consortibus Salvasoni, Nicolaus de Sanigalis Doctor, Antonius de Tan de S. Vito miles. Et habitis litteris excendi a Magnifico Domino Locumtenente omnes predicti de Venetia constituerunt. Ex Consortibus Spilimbergii venerunt infra scripti, videlicet Domini Thomasius, Morgius, Franciscus quondam Domini Antonii, et Octavianus. Quibus annexit a decimo.

Ducale Dominio, duerunt semisse ad Excelsum Consilium X, ubi, pour aliquos dies duerunt expedite, non modo, ut dicit, quia consideratis maximis occupationibus, quas ex presenti sua dominatione habebunt, quas necessario dicte commissioni seniorebus, prefatus Magnifico Domino Locumtenente, cum ea auctoritate et potestate qua pregitur Dictum Excelsum Consilium X.

Pro defensione autem Dictorum conjuratorum, ut dicunt venerunt Venetia inscripte, videlicet Guidonus, Magnificus Johannes, Daniel Corro, quidam Dictus Sgiarugli, Andreas quondam Danielis Canturii, et aliquando Bernardinus Sanciani, filius Leonardi Canciani. Similiter venerunt pro defensione prefatorum, et in eorum subsidium Dominus Dionisius ex Concordiis, ex quam gubernat dies decimus in civitate Venetiarum, continuo comparuit cum prefato Guidone et ceteris. Eandem intesventa et opera spectabilis Dominus Johannes Darii secretarius Illustrissimi Ducalis Dominii Venetiarum dicti Domini Consilii omnes decorum compromissum et omnibus eorum libris, ex depositum penes manu ser Christophori de Canonicis scriptum. Subsidi vero et advocatores assumpti duerunt hi videlicet pro parte Dominorum Thomasii Moysii spectabilis Dominus Franciscus de Crispolo. Pro parte vero Dominorum Pompei Comarii etc. Nobilis Dominus Franciscus de la Torre, heritus vero electus prefatus spectabilis Dominus Johannes Darii.

Isto eodem tempore Leonardus Molindinarius hospes et

Guidonus ejus filius, fecerunt citare Venetiis coram Magnifico Domino Advocatoribus Communis omnes illos, qui erant nominati supra in sententia Magnifici Locumtenentis. Pro quibus omnibus comparuerunt Domini Aloysius et Octavianus, qui duo steterunt pro Principem aliorum Consortum per plures dies Venetiis. Similiter Guidonus et Andreas Comitti semper steterunt, qui Andreas in omnibus dicto tempore fuit infestus et rebellis dicti Consortibus. Dicti Guidonus et Andreas dicebant coram Dominis Advocatoribus quod nonnullum commissum in Despinam Magistri Johannis Jacobi pensatum, et petebant quod ipsis concederetur facultas posse examinare novos testes super hoc, quamvis in causa principali essent examinati multi super hoc articulo.

Dicti autem Domini Aloysius et Octavianus petebant intromissionem illius capituli, quo continebatur, quod Ser Alexander et Ser Augustinus debeant alimentare uxorem et filiam qm Johannis, et dotare. Et isto tempore Domini Dionysius et Concordius accesserunt pro parte Guidonis et socii pro inde in capitula contra omnes Consortes alios porrigenda coram Magnificis Advocatoribus seu aliis juribus, ut ipse Guidonus petebat. Et quia jam erant festa Natalitia, Octavianus convenit cum prefecto Guidonis recedendi a Civitate Venetiarum usque post festa, et quod nullus ipsorum sederet, nisi prius data parte notitia Dominis auditoribus Aloysius de Spilimbergum, Octavianus autem de Parisium contulit.

Circa octo dies ante festa Natalitia Magnificus Dominus Locumtenens fecit ad scalas Palatii Ultimi evocare et citare

ingressipsos conjurasse, videlicet Guidonem Gradenigo Jacobum Garzonum Magnifici Johannis, et filium Leonardi hospitis, Johannem quondam Danielis Eminetti, Andream ejus fratrem, primo nominatum Pichot, Bortolum filium q.m Bortoli de Casa, Nicolaum filium Magnifici Laurentii, quendam nominatum Sgiaragh, Canzianum filium Leonardi de Canciano, quendam Dam filium Alberti hospitis de Vivario Napolon Magnifici Laurentii Sartorii, Dominicum filium Andree Vetturii.

Qui omnes citati in contumacia perstiterunt in termino eis prefixo non comparuerunt.

Ac Guidonus quam primum clapsis certis consulit ve Venetia pro sollicitanda expeditione cause, quam coram Magnificis Dominis Advocatoribus, cum pro Gradone erant Johannes Eminetti, et Sgiaragh, similiter Domini Magnificus et Octavianus pro Rita causa de Venetia coram Eisdem

Reliqua desunt —

Segue la scrittura.

Per [illegible]

Nos Benedictus Trivisano [illegible] Generalis procur.ris Ducalis dominio Venetiarum etc. sedentes in hac loco [illegible] consueto, sequentes formam juris nec non formam commissionis nostre et arbitrii nobis concessi in hac parte ab excelso Consilio X, et nos literis ducalibus confirmati die 17 decembris 1482, inquisitionis [illegible] dicimus, pronunciamus, sententiamus et condemnamus et declaramus in hunc modum et formam tenorem infrascriptis videlicet.

ser Ianum m.e Andree viarium, Ioannem filium M.i Ioannis pellipparii, Bernardinum filium m.i Leonardi bappetis, Bernardinum filium m.i Ioannis pellipparii, Ioannem Grando de Vidalis, Antonium fabrum, Nicolaum capellarium filium m.i Laurentii sartoris, Iacobum filium m.i Leonardi marengone, Franciscum filium m.i Alberti de Viviano Tomasium de S. Daniele, Matthium filii Bartolum q. Bertuli de Costa principem Liberalis armizeri, Liberalem eorum gerum de Feltro, Nicolaum de Laureano, Ioannem de Magna, Andream Antonioli, Dominicum filium m.i Leonardi carciari, Angelum fratrem Ioannis Grandi de Vidalis, Leonardum de Magna, Iacobum Tomioli, [illegible] filium Michaelis Iorgani, m.r Leonardum carcerii, Iacobum filium m.i Leonardi bappis, Leonardum cerdonem, Dominicum Conradumnium, Ioannem filium Dominici offitialis de Portogruaro, Petrum de Lotto, Hieronymum Pascalum dicti Liberalis, contra quos et quemlibet ipsorum processum fuit et est per nos et curiam nostram Quarantie et Quarantie contra ipsos conspiratores et seditiosos homines et quemlibet ipsorum inquisitum coram ipso Magn.co D. Leonardo, in eo casu de eo, quod de anno 1482, die 9 martij, [illegible] non habentes Deum pre oculis [illegible] pessimum inimicum humane nature, hostem, dolote et animo pensato tractaverunt et conspirationem fecerunt de occidendo et trucidando DD. Consortes Spilimbergi tam parvos quam magnos, mares, nullo etate parcendo et his mortuis et trucidatis Castrum et domos ipsorum Dominorum depopulari et deinde Castrum ipsum et domos flammis comburere: et pro exequendo dictum eorum pessimum propositum et tractatum de dicto anno 1482 et die 9 martij octobris, tempore nocte cum eorum armis in Terra Spilimbergi in domum conductam per mag. Ioannem muratorem tunc vacuam pleniis et inhabitatam de convocarunt et congregaverunt, et ibi ipsi congregati et convocati iuramentum de tenendo ipsam congregationem secretam inter ipsos et quemlibet eorum mane tunc pergenti in dictam Domum eorum armis ad reducere et ordinare causa exequendi dictum eorum tractatum, quem omnino secuti fuissent

nisi cij d'hay[n] fuisset, p. dictum Guidoreum filium m.i, Leonardi Lazzarij, nay Leonardum Luciani marangonem et nay. Laureat[i]um de Lectrij de Vitaliano Sylimbergi, ille in dictam domum vocatis et inductum per Petrum de Loffaij de Salvatorea Villi, in quam hanc domum non acceptarent Leonardus de Nagna, Dominicus Ferradurarius et Joannes Tonioli, licet per eorum alios citatores fuerint citati cum a Guidone et predictis de audiendo et tractandis ipsis inferetis, communiter dicto predicto contra formam iuris, contra nostri et contra dictum et bonos mores, qui contra nos et officium nostrum ex impeditione predictorum et satisfactionem earum nobis ipsi facta et ex contumacia absentium citatorum ad se defendendum et non comparentium, predicta omnia se esse et esse vera quamdam in actis Cancellarie nostre d'Ysernie reperet, inde vos Locumtenens antedictus requisitus et requisitis volentes formam iuris et mandatorium regij Consilij x ad formam dimissionis nostre de tantum et tam horribilem et nefandum delictum conjurationis transeat impunitum, sed predicti conjurationem et conjuratos pro delicto debitam penam patiantur, que cateris sit et transeat in exemplum, predicti: Comitivum nobilem virum, Joannem filium m.i Joannis Pelligrini, Bernardinum filium m.i Joannis Loppichi, Bernardinum filium m.i Joannis Pelligrini, Joannem Grando de Vidulis Victum fabrum, Nicolaum capellarium filium m.i Laurentij sartoris, Luciarum filium m.i Leonardi marangonis, Franciscum filium m.i [illegible] de Vivario, Thomasium de Daniele, Matthiam Ysini, omnes civitatis et habitatores predictos, quod vivi et esse debeant relegati in Ystoriam et per omnes Civitates, loca et castella districtus et territorii Ystorie per annos xv.

Item alium majorem de Victis, Bartholomeum q. Bartholi dicti Cecchi principem, Benedictum per annos xv, Nicolaum de Tuccano(1), Joannem de Magna, Andream Antonicelli per annos x.

Dominicum filium m.i Leonardi Luciani, Angelum fratrem Joannis Grando de Vidulis per annos viii.

Leonardum de Magna, Dominicum Ferradurarium, Joannem Antonium per annos vi.

Silvestrum filium Ser Jacobi Jacobutij, Leonardum Luciani, Guidoreum filium m.i Leonardi Lazzarij, Joannem filium Dominici Pauli de Pettigrenarie, Leonardum Cardelli [illegible]

(1) 1491, die Sabbati 27 Augusti retulit mihi Scandonico Spargano cancellario Magn. et Mag.ci D. Pauli Barbo Significum Locumtenentis interrogato contra [illegible] et in carcere constitutum, an sit ille Nicolaus Tuccani barrit[us] et condemnatus ad stipendium remanij. Qui respondit quod sic, sed quod fuit indebite condemnatus et innocens. Cui confessione audita Magn. D. Locumtenens expendendo ipsum in tortura, manda[vit] condici dictum Nicolaum ad locum infrascr[ipt]um et de his mandum emportare. Et ita retulit Domenegatus Caballarius factum fuisse.

Qui omnes sint relegati in Vincastrum, Varonam et eorum distrectus et inde extra.
Et modo aliquo ipsi vel ipsorum aliquis de condemnatis ultra annum non ritornaverit dicto Vincastri, duplicetur eis et cuilibet eorum tempus relegationis.
Et si presentati vel presentatus fuerit in forciam Regiminis, amputetur eis vel cui manus et iterum redeat ad dictam relegationem et hoc toties quoties. Et si quis eorum aliquem in forciam Regiminis presentaverit, habeat et habere debeat pro quolibet presentato libras 200 parvorum de bonis ipsius presentati, fuerit vendendo, et hoc toties quoties fuerit presentatus, tantum de bonis communibus ipsorum Nobilium Consortum de Spilimbergo, de voluntate per eorum Iudicem et Procuratorem in presentia aliquorum ex ipsis, prout constabit de actis scriptis per ser Thomasium de Tauriano die 18 Januarii anni presentis 1483. Et si dicti condemnati presumpserint vel aliquis ipsorum ritornaverit, duplicetur eis et cuilibet eorum tempus relegationis. Et si presentati vel presentatus fuerit in forciam Regiminis, stet et stare debeat personaliter declarata in fundo Turris et hoc toties quoties. Et hoc ex auctorio vobis attributo et concesso in literarum Ducalium et Partis capite [illegible] in his scriptis tenoribus, provisum, iussum et ordinatum.
Patrum vero de Lestans et Monsbonum dicte Liberalis famuli absentium in actis de causis.
Quibus condemnationibus, et supra dictis, prefatus Magnificus Locumtenens statuit terminum supradictis condemnatis et cuilibet ipsorum XV dierum recedendi a Patria et eundi ipsorum Confines, et supra declarationem ut et. aliter ut.

Acta, data et in his scriptis promulgata fuit hec sententia condemnatoria et absolutoria per supradictum Magnificum Locumtenentem sedentem pro tribunali in castello Utini, super sala superiori, presentibus D. Antonio de Spilimbergo, D. Nicolao de Cortona, D. Nicolao de Prampero, ser Fantusio de Fanna, ser Jo. Antonio de Arcano, ser Petro Udinen testibus ad et vocatis et rogatis.
Acta per Thomasium Taurianum Vicecancellarium de anno mense, anno Domini 1483 ind. prima, die sabbati 23 mensis Januarii

Nos Hieronimus Cantarano pro Ill.mo et Excell.mo Duce Mediol. Domino [illegible]
[illegible] Utini, ubi diuersi processus et condemnationes legi et publicari consueverunt, deputatus
et [illegible] quibuscumque formam iuris et iustitie, cigna ambitiosa bailie nobis a prefato
dicto Ill.mo domino nostro attributa [illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible] filium Leonardi molendinarii, Bertolum q. Bartoli Bardughi de
[illegible] Iohannem Iacobi, Blasium de Tamezano, Leonardum
[illegible] Hugo, Iohannem de Vidulis dictum Piccum, Michelem appellatum [illegible],
[illegible] Iohannem Iacobi [illegible], [illegible] Laurum, Leonardum
[illegible] Iohannis Iacobi [illegible] filium, Iacobum [illegible] Hugo de Pinzano,
Iohannem de [illegible], Thomasium de Dardelo, [illegible] de Tamezano,
[illegible] Iohannem Iacobi [illegible], Iohannem filium [illegible],
[illegible] Iohannis, [illegible] Leonardi Bardughi, Iohannem filium [illegible]
de Porta [illegible], [illegible] et [illegible] Hugo, [illegible] Iacobum [illegible]
[illegible] [illegible],
Iohannem [illegible], Thomasium [illegible], [illegible] filium [illegible] q. Magi.
[illegible] filium [illegible], [illegible] Iohannis [illegible], [illegible] Iacobum [illegible]
[illegible] Iohannem de Tamezano, Iohannem [illegible] Iacobi [illegible], Iacobum [illegible]
[illegible] Antonium filium Leonardi Bardughi, Iohannem [illegible] Iacobi,
Leonardum [illegible] Hugo, Iohannem filium Leonardi Bardughi, Iohannem [illegible]
q. Bartoli dicti Fridi, Leonardum q. [illegible] [illegible], Nicolaum [illegible],
Antonii de Spilimbergo, Franciscum [illegible] Andree pellipari, adjutores, [illegible]
[illegible] processum [illegible] contra quos procedimus [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Spilimbergo [illegible], quod dicti [illegible] et relegati per [illegible] [illegible]

Tarsano, zpotta condemnatione et tarno ejsdem dicto ex nulla habita
reuocatis ad honorem statuj nostri [illegible] Dominj et Regiminij Patrie, 1574
banorum et relegatorum et indictam, nisi dictorj in quibus erant relegati, [illegible]
[illegible] ad [illegible] et territorium [illegible] de Dalia dicte loca, Patrie [illegible]
[illegible] ad [illegible] et territorium [illegible] de Dalia dicta loca
Patrie [illegible] de [illegible] pugnato de pena [illegible]
Dambus, et vigore [illegible] Bernardus [illegible] de [illegible]
[illegible] Bastula [illegible] de [illegible], [illegible] Joannis [illegible], [illegible],
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] de Mayna, [illegible] de
[illegible] dicti, [illegible] [illegible] Laurentii et Matthias [illegible],
[illegible] congregati, armati zpadis, partesanis et alijs diversis armis,
Nam et occulte intraverunt dictam Terram Sancti Angeli et ad domum [illegible]
Leonardi molendinarii hospitij tanquam ad eorum certum portum et refugium
se reduxerunt, et in ipsa domo ea nocte a dicto Leonardo acceptati et hospitati
fuerunt contra formam proclamationum factarum de mandato Magn. D.
Luce Mauro potestatis nostri [illegible] [illegible] et alios [illegible]
data notitia prefatis nobilibus comitibus Sancti Angeli de advocatis [illegible]
rum banitorum et relegatorum, et quod dicebant se domum dicti [illegible]
bono [illegible] ad [illegible], illos capere et detinere et animadvertendo
ipsum tempore noctis fieri non posse absque magno periculo multorum malorum
[illegible], dicti venerunt dictam capturam in mane [illegible]
et relegati et banniti [illegible] cum armis [illegible] [illegible]
in grandem [illegible] Sancti [illegible] in dicta Terra Sancti Angeli
et [illegible] per dictos Comites [illegible] [illegible] [illegible]
dicti banniti et [illegible] [illegible] Francisco [illegible]
iondum adventum [illegible] banitorum et ad [illegible] Catellarios nostros, qui ipsos
bannitos in dicta Ecclesia [illegible] capere et detinere et eos [illegible],
[illegible] quidam Catharine uxoris Bernardini filii Leonardi molendinarii per quandam [illegible]

pulsate fuit campana [illegible] ad dictam ecclesiam [illegible] ad vocandum
tellum ad comitandum et vocandum affines, amicos, adiutores et complices eorum
bannitorum ad prestandum auxilium predictis in dicta ecclesia hostibus. Quo tam in
campane sonitu, quamplures numerati adiutores, amici et affines dictorum
rum bannitorum, qui etiam in domo [illegible] Leonardi [illegible] ecclesie predicte, ramos
[illegible] una pro favore prestando dictis bannitis, magno impetu cum diversis
armis et [illegible] armis [illegible] ad dictam ecclesiam S. Marthe
[illegible], ut [illegible], ea, videlicet [illegible] Contrata
et eorum familie, et [illegible] dictis bannitis in dicta ecclesia existentibus ad eorum
[illegible] eos [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
cum spatha [illegible] [illegible] [illegible] de dicta ecclesia S. Martha [illegible]
cum predictis eorum affinibus, amicis et complicibus ut [illegible] [illegible]
et spatam, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
dictum Nicolaum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
consortibus, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]

magistratus nostri et cum manifesto dispendio personarum dictorum Spectabilium consortum quiete et pacifice vivere non potuerint et ambo predicti nostri Ill.mi Dominii. Et predicta omnia vera fuisse nobis constitit ex dictis multorum testium examinatorum et ex attestationibus et certificationibus predictorum bannitorum et aliorum, qui legitime citati et proclamati ad se defendendum minime comparuerunt, ac non ex dictis et confessionibus predictorum. Quocirca [illegible] ex dictis [illegible] et ex aliis [illegible] predictorum prefati nostri Ill.mi Dominii inimicorum cum capitibus [illegible] X, [illegible] quos [illegible] [illegible] [illegible]

Petrum [illegible] de Tarcento, Canonicum [illegible], magistrum Salvatorem [illegible] Dominicum filium m.i Andree [illegible], exequendo condemnationem [illegible] magn. D. Benedicti Trissani contra predictos [illegible], quod possint [illegible] condemnationis, dummodo [illegible] quia non steterunt in loco relegationum [illegible] redierunt in Patriam, modo quo in condemnatione [illegible] et mano [illegible] capiatur sub pena unc. [illegible].

Guidonem filium Leonardi [illegible] relinquimus ex hoc capite [illegible] [illegible] exacte [illegible] et eo non [illegible].

Joannem filium Dominici officialis de Portogruaro absolvimus, [illegible] eo legitime non probatur.

Joannem pelliparium, [illegible] Civitatis, Antonium Caroti (1), Orlandum Caroti, [illegible] Petrum filium Petri Zanoti, Petrum Jacobi Legnax et Petrum de Vaseglia condemnamus, pecuniam omnium de vota [illegible] jurisdictione Sylimbergi et in libris 50 parvorum condemnamus pro quoque Camere applicandis. Et si quis contrafecerit, stet per menses sex in carceribus et iterum banniatur.

Antonium de Tauriano, quia stetit carceratus ultra tres menses, in lib. 15 parv. et in expensis. Joannem Stephani Durgnutti, Ordonem, Angelum et Thomasium fratres de Civitate condemnamus per tot menses, ut supra, de jurisdictione Sylimbergi et in libris 30 pro quoque Camere applicandis. Et si quis eorum contrafecerit, stet per menses in carceribus et iterum banniatur. Et hoc totiens quotiens contrafecerit, et in expensis.

Antonium filium Leonardi Zuzi, Joannem Orlandi calderarii condemnamus [illegible] jurisdictione Sylimbergi et in libris 25 pro quoque Camere applicandis. Et si quis contrafecerit stet in carcere, ut supra, et iterum banniatur, ut supra, et in expensis.

Leonardum notarium hospitem, quod completo menses duos in carceribus et in libras 10 parv. Camere applicandis, et in expensis.

(1) 1486, die 10 Junii. Magnificus D. Hieronimus Contarenus Locumtenens dignissimus, de contentantibus nobilibus Comitatus Sylimbergi, fecit gratiam et venia [illegible] Antonio Caroti, cum hac, quod infra tempus [illegible] stet in bando cum [illegible] Tolmezzo et [illegible] quod gratia ipsa sit revocata et nullius efficacie.

Paulum m. Antonii Fabri clandem, Franciscum q. Martini dicti Fricken in
libras 15 pro quaque Camera aggiliandij, et in expensis. Leonardum q. m. Jacobi
Bernardinum tonsorem, Franciscum Antonii de Spilimbergo et Franciscum q.
m. Andree pellipparii absolvimus et absolutos pronunciamus, quia contra eos
non est legitime probatum et hoc ipsum sibi tra, prout de jure fuerit
probatum DK.no Domino cum Capitibus Sacri Capitli &c.

Campanam quoque Magistri dicti Jacobi Spilimbergi existentis prope
Ecclesiam S. Bartholomei sententiamus ex loco in quo nunc est, hoc
removendam et removendam in loco ubi ipso non prejudicet per Glori m. d. pro
tempore [illegible] ac [illegible] cum [illegible] et hoc pro loco
[illegible] et [illegible] et Magnifici.

Lecta, data et per Magnificum Magn. d. Locumtenentem die XVIIImensis
Februarii 1486, presentibus et.

Dal Vl. Comune di Spilimbergo

Note sui fatti successi a Spilimbergo nel 1482
da processo nell'Archivio della Chiesa parrocchiale
di Spilimbergo, raccolte da F. C. Canussi 1887.

1482 Udine avanti il Luogotenente.

Gianne di Giovanni di Vidulis uno dei detenuti. Questi ammette che nel Giovedì 9 di Ottobre 1482 alla prima ora di notte nella casa di Giovanni suonatore d'arpa, radunatisi i cospiratori giurarono segretezza e di uccidere il giorno seguente i Signori della Torre di Spilimbergo quando, uscendo dal castello venissero nella piazza. Liberale, arringò da Feltre, e Fratte i congiurati a prendere, parte di essi una via nascosta presso al castello ed occupare la porta dello stesso e l'altra parte il Mastio: Contarini e li uccidessero. Assegnando il mattino seguente i congiurati si ridussero alla detta casa per ascoltare il fatto d'Uopo, ma alcuni fra essi, di mestiere i loro compagni:

1482. 5 Novembre. Costituti di Liberale arringò che ammette i fatti suddetti e dice d'aver dati ordini per una eventuale difesa, consigliando di munire a Torre la campana dell'Oppido per eccitare il popolo all'insurrezione e per coprire i fuochi con la maggior probabilità di fatto: conferma che il disegno era di uccidere tutti i Conforti maschi non perdonando a nessuna età e sesso, convenendosi di uccidere i Conforti più validi all'oppressione che in caso di ritirata si doveva abbruciare il Castello. Segue l'esame di altre persone a Spilimbergo 1483 23 Gennaio.

1484. 13 agosto. Dom. al L. T. te dell'comunica che il Consiglio dei X ha preso che si potranno ovunque prendere e ricevere impunemente ammazzare i banditi relegati dal L. T. Benedetto Trevisan, che congiurarono contro i Conforti di Spilimbergo, i quali banditi non devono in tempo di Spilimbergo armati ed avranno ricovero in Castelnuovo proprietà del Conte di Gorizia.

Chronicon Spegnimbergense

1482 – 18 Maij

(Dal Museo Correr in Venezia, Codice N.
ove da pag. 49 a 140, seguono alcuni Documenti)